

SAHIN kundër TURQISË*(kërkesa nr. 44774/98)***29 qershor 2004**

ndalimi i mbajtjes së shamisë myslimane në institucionet akademike publike mund të justifikohet si masë e nevojshme në një shoqëri demokratike

I. Faktet kryesore

1. Kërkuesja, Leyla Sahin, është shtetase turke që ka lindur më 1973 dhe që aktualisht jeton në Vjenë. Ajo u largua nga Turqia më 1999 me qëllim që të ndiqte studimet në fakultetin e mjekësisë të Universitetit të Vjenës. Duke qenë se rrjedh nga një familje që tradicionalisht ka praktikuar fenë myslimane, ajo mban vazhdimisht shaminë islamike me qëllim që të respektojë një zakon fetar.

2. Në kohën e ngjarjeve për të cilat ankohet, ajo ishte studente në vitin e pestë të fakultetit të mjekësisë të Universitetit të Stambollit. Më 23 shkurt 1998, Zëvendës Kancelari i Universitetit nxori një urdhëresë e cila, *inter alia*, parashikonte që:

“në bazë të Kushtetutës, të ligjeve dhe rregulloreve, dhe në përputhje me jurisprudencën e Gjykatës së Lartë Administrative dhe të Komisionit Evropian të të Drejtave të Njeriut dhe me rezolutat e miratuara nga bordet administrative të universitetit, studentët që i mbulojnë ‘kokat’ e tyre (që venë shami islamike)...nuk duhen pranuar në leksione, kurse ose seminare”.

3. Për pasojë, në mars 1998 kërkuesja u refuzua që të merrte pjesë në një provim me shkrim pikërisht sepse mbante një shami islamike. Për të njëjtën arsye, asaj iu refuzuan në vijim regjistrimi ose pranimi në disa lëndë, si dhe pjesëmarrja në një provim me shkrim në një lëndë.

4. Nga ana tjetër, në maj 1998 zëvendëskancelari i fakultetit e paralajmëroi për shkak se ajo kishte shkelur uniformën e universitetit dhe e përjashtoi nga procesi mësimor për shkak të pjesëmarrjes së saj në një tubim të paautorizuar të organizuar në protestë ndaj rregullave të veshjes në universitet. Pas hyrjes në fuqi të një ligji amnistues, sanksionet disiplinore ndaj kërkueses u anuluan.

5. Znj. Sahin iu drejtua Komisionit Evropian të të Drejtave të Njeriut më 2 mars 1998 dhe çështja iu kalua Gjykatës së re datën kur kjo hyri në funksion – më 1 nëntor 1998. Ajo ankohej për ndalimin e mbajtjes së shamisë islamike që sipas saj përbënte shkelje të së drejtës për lirinë mendimit, besimit dhe fesë, të garantuar nga neni 9 i Konventës, për shkelje të së drejtës për edukim, sipas kuptimit të nenit 2 të Protokollit 1, për shkelje të nenit 14 të interpretuar së bashku me nenin 9 për shkak se sipas saj në lidhje me uniformat universitare kishte diskriminim midis besimtarëve dhe

jobesimtarëve. Ajo ankohej gjithashtu për shkelje të neneve 8 dhe 10 të Konventës. Kërkesa u deklarua e pranueshme më 2 korrik 2002.

II. Vendimi i Gjykatës

A. Në lidhje me nenin 9

a. A kishte ndërhyrje?

6. Gjykata nuk preferon t'i hyjë debatit nëse mbajtja e përhershme e shamisë përbën apo jo përmbushje të një detyrimi fetar. Gjithsesi ajo shprehet se për Znj. Sahin ky akt frymëzohet nga një fe ose një bindje. Në këto kushte Gjykata pranon se qëndrimet e autoriteteve universitare që nuk e lejonin kërkuesen ta mbante shaminë në mjediset akademike përbënin një ndërhyrje ndaj ushtrimit prej të saj të së drejtës për të shfaqur fenë e saj.

b. A ishte ndërhyrja e ligjshme?

7. Gjykata konstatoi se kjo ndërhyrje kishte një bazë ligjore në të drejtën turke. Në fakt jurisprudenca e Gjykatës Kushtetuese bënte të qartë se lejimi i studenteve për të "mbuluar qafën dhe flokët me një shami ose shall për shkak të bindjeve fetare" në universitete ishte në kundërshtim me Kushtetutën. Nga ana tjetër, prej vitesh, Këshilli i Shtetit konsideronte se mbajtja e shamisë islamike nuk ishte e pajtueshme me parimet themelore të Republikës Turke. Nga ana tjetër, është jashtë çdo dyshimi që ndalimi i mbajtjes së shamisë islamike ishte parashikuar nga universiteti shumë më parë se të regjistrohej kërkuesja. Studentët, sidomos ata të mjekësisë ndër të cilët bënte pjesë edhe kërkuesja, duhet të respektonin disa rregulla në lidhje me veshjen duke mos mbajtur sidomos gjatë zhvillimit të disa lëndëve veshjen fetare përfshirë këtu edhe shaminë. Në këto kushte Znj. Sahin mund ta kishte parashikuar që nga momenti i regjistrimit të saj në Universitetin e Stambollit që mbajtja e shamisë ishte e ndaluar sipas normave universitare, sidomos në bazë të urdhëresës së vitit 1998, dhe se për këtë arsye ajo rrezikonte të mos lejohej të merrte pjesë në mësim nëse insistonte për ta mbajtur shaminë.

c. A ishte ndërhyrja legjitime?

8. Gjykata vlerëson se ndalimi i mbajtjes së shamisë në mjediset universitare ndiqte në thelb qëllime legjitime që ishin pikërisht mbrojtja e të drejtave dhe lirive të të tjerëve dhe ruajtja e rendit.

d. A ishte ndërhyrja e nevojshme në një shoqëri demokratike?

9. Përsa i përket karakterit të nevojshëm të kësaj ndërhyrjeje, Gjykata vuri në dukje se ajo mbështetej në dy parime që plotësonin dhe përforconin njëri-tjetrin: laiciteti dhe barazia. Sipas jurisprudencës kushtetuese turke, në këtë vend laiciteti është një prej parimeve garantuese të vlerave demokratike, i pacenueshmërisë së lirisë së besimit dhe fesë dhe i barazisë së shtetasve para ligjit. Nga ana tjetër laiciteti mbron individët nga presionet e jashtme¹. Sipas Gjykatës Kushtetuese turke liria për të shfaqur fenë mund të kufizohet me

¹ Shih në lidhje me këtë moment vendimin e Gjykatës të 25 majit 1993 në lidhje me çështjen *Kokkinakis kundër Greqisë*.

qëllim që të ruhen disa vlera dhe disa parime të shoqërisë demokratike. Një konceptim i tillë i laicitetit sipas mendimit të Gjykatës së Strasburgut respekton vlerat themelore të Konventës dhe për këtë arsye ajo konstaton se respektimi i këtij parimi mund të konsiderohet i nevojshëm për mbrojtjen e sistemit demokratik në Turqi. Sipas Gjykatës së Strasburgut një parim tjetër themelor i Konventës duket se gjendet mishëruar në jurisprudencën e Gjykatës Kushtetuese turke si një parim kushtetues – pikërisht mbrojtja e të drejtave të grave.

10. Ashtu si edhe Gjykata Kushtetuese turke, Gjykata e Strasburgut vlerëson se kur merret në analizë çështja e shamisë islamike në kontekstin turk, nuk mund të mos mbahet parasysh impakti që mund të ketë mbajtja e këtij simboli, i pretenduar ose i perceptuar si detyrim fetar, ndaj atyre që nuk e mbajnë. Hyjnë pra në lojë sidomos interesat e “të drejtave dhe lirive të të tjerëve” dhe “ruajtja e rendit publik” në një vend ku shumica e popullsisë, duke shfaqur një lidhje të thellë me të drejtat e gruas dhe një jetë laike, pranon fenë myslimane. Në këto kushte kufizimi i mbajtjes së shamisë mund të jetë bërë për t’iu përgjigjur një “nevoje të ngutshme sociale” me qëllim që të përmbushë këto dy qëllime legjitime. Gjykata mban gjithashtu parasysh faktin që ky simbol fetar gjatë viteve të fundit kishte fituar një peshë politike ku disa lëvizje politike ekstremiste përpiqeshin t’i impononin të gjithë shoqërisë simbolet e tyre fetare dhe konceptimin e tyre mbi shoqërinë, të bazuar mbi rregulla fetare. Pasur parasysh këtë moment të fundit Gjykata çmon se rregullimi universitar për të cilin ankohej kërkuesja, ka synuar që të mbrojë edhe pluralizmin në një institucion universitar.

11. Duket pra se parimi i laicitetit dhe interesat legjitime të pluralizmit, respektimit të drejtave të të tjerëve dhe sidomos barazia ndërmjet burrit dhe gruas përpara ligjit kanë bërë që autoritetet turke të vlerësojnë se mbajtja e shamisë islamike në mjediset universitare është në kundërshtim me këtë parim dhe me këto vlera.

e. A ishte ndërhyrja diskriminuese?

12. Gjykata vuri në dukje se aktet dhe qëndrimet e autoriteteve të Universitetit të Stambollit i trajtonin njësoj të gjitha llojet e veshjeve që simbolizonin ose shfaqnin cilindo prej besimeve fetare dhe po njësoj i ndalonte ato në mjediset universitare.

13. Në këto kushte, duke pasur parasysh sidomos hapësirën e vlerësimit të shteteve palë në kuadrin e nenit 9 Gjykata arrin në përfundimin se rregullimi i kësaj çështje nga ana e Universitetit të Stambollit, duke kufizuar mbajtjen e shamisë islamike, justifikohet në parim dhe ishte në proporcion me qëllimet e ndjekura duke e konsideruar si të “nevojshëm në një shoqëri demokratike”. Ajo vendosi pra se nuk ka pasur shkelje të nenit 9 të Konventës.

B. Në lidhje me nenin 8 dhe 10, nenin 14 të marrë së bashku me nenin 9 dhe nenin 2 të Protokollit 1

14. Gjykata çmoi se asnjë problem më vete nuk dilte në pah në kuadrin e këtyre neneve, duke qenë se rrethanat konkrete ishin të njëjta si ato për të cilat në kuadrin e nenit 9 ajo vendosi se nuk kishte pasur shkelje të Konventës.